

FAKTORI KOJI UTJEČU NA RENTABILNOST ORGANIZIRANE PROIZVODNJE I IZVOZ VOĆA

Razvoj savremenog voćarstva u svijetu, usmjerenog na proizvodnju za široku potrošnju na osnovi rentabilnosti, traje već nekoliko decenija. U našoj zemlji, koja je imala specifične uvjete, voćarstvo se počelo u tom pravcu tek razvijati. Nagli razvoj industrije, smanjenje zemljoradničkog stanovništva, porast stanovništva i standarda, potrebe pravilnije i bolje ishrane uvjetuju potražnju za sve većim količinama voća. Potrošnja voća po stanovniku u našoj zemlji prilično je niska značajno niža od prosjeka u industrijski razvijenim zemljama zapadne Evrope i SAD. Statistike pokazuju, da je najjača proizvodnja, a pogotovo potrošnja voća baš u najrazvijenijim zemljama.

Naša zajednica shvatila je potrebe i važnost ishrane radnih ljudi voćem i pružila velika novčana sredstva za obnovu našeg voćarstva. Podizanje novih velikih plantaža vršilo se na izvjesnoj ekonomskoj bazi, ali na žalost samo u toku od podizanja voćnjaka do stupanja u rod. Kada su prestale investicije, voćnjaci nisu davali očekivanih uspjeha, a još manje su se analizirali uzroci neuspjeha. Zajednica je gubila prilična novčana sredstva koja bi se mogla korisnije uložiti na drugim mjestima. Moramo priznati također, da smo pretjerivali u prikazivanju visine rentabilnosti proizvodnje voća. Propusti su se dešavali iz subjektivnih i objektivnih razloga. Djelomični uzroci u tome su bili pomanjkanje kvalificiranog i stručnog kadra, nedovoljna iskustva u podizanju i održavanju voćnjaka na velikim površinama, brzina rada, te nepoznavanje i neuvažavanje faktora, koji utječu na ekonomiku, a pogotovo na rentabilnost proizvodnje voća. Tek u toku nekoliko posljednjih godina pojavljuju se pojedini sposobni proizvođači, koji proizvode uz olovku u ruci, prateći proizvodnju od početka do kraja, zbog kontroliranja finansijskog uspjeha proizvodnje. Ovo je način, koji je dao poleta visokointenzivnom i rentabilnom voćarstvu u najnaprednijim voćarskim zemljama svijeta.

Tim putem su krenuli između ostalih i neki proizvođači u NR Sloveniji. Ovi imaju već donekle specijaliziranu proizvodnju i dobar stručni kadar. U ovim rijetkim pogonima vode redovitu evidenciju troškova proizvodnje i visinu prihoda. (Navodim nekoliko njihovih podataka u tabeli broj 1).

Ovi podaci pokazuju, da možemo i kod nas proizvoditi jeftino i kvalitetno voće, s visokim prinosima po jedinici površine. Statistički podaci o proizvodnji voća u FNRJ pa i u NR Sloveniji ukazuju, međutim, da je postojeća situacija drukčija. Proizvodnja je prilično niska i daleko iza prosjeka prinosa u drugim naprednim zemljama. U Zapadnoj Njemačkoj, Holandiji, Belgiji, Danskoj i Italiji (Ferrara), kao i u SAD prinosi iznose oko 250 q pa i više po hektaru. Ako pogledamo % plodova I klase vidimo, da je naše voćarstvo još zaostaliye. (U drugim zemljama na plodove I klase otpada 60-90%, dok kod nas u plantažama svega od 15-60%. Pored toga, u tim zemljama dobro je organizirana i trgovina, prerada, transport voćem itd. Sve ovo kod nas tek predstoji.

Sa druge strane, pogledamo li dinamiku razvoja voćarstva kod nas, možemo ipak konstatirati, da smo u veoma kratkom vremenu ipak pošli značajnim koracima naprijed ka robnoj proizvodnji.

U zapadnim zemljama je za ovaj proces trebalo 50-80, pa i više godina. Zadatak voćarskih stručnjaka, tehničara i kvalificiranih voćara u proizvodnji jest, da ubuduće prilaze podizanju i njezi voćnjaka s više odgovornosti, pravilnije i realnije, da bismo što prije povratili uložena novčana sredstva zajednici i afirmirali voćarstvo sa društvenog i privrednog gledišta. Proizvesti moramo dovoljno kvalitetnog i jeftinog voća za radne ljude i omogućiti zadovoljavajući izvoz.

Tab. I — KALKULACIJA PROIZVODNJE VOĆA U POJEDINIM POGONIMA U NR SLOVENIJI 1961. GOD.

Proizvodnja u godini 1960.	Jabuka 10 ha Prinos 280q/ha	(Ptuj) Prinos 50 q/ha	Kruška 5 ha Prinos 328 q/ha	(Maribor, Ptuj) Prinos 370 q/ha	Breskve (Gorica) Prinos 165 q/ha	Crna ribizla Prinos 250 q/ha	(Kamnik) Prinos 2000 kg/ha
Ručni rad — sati	1132	392	1485	1441	1152		1157
Mehanizovani rad	48	19	129	144	74		8
Troškovi: Osnova za CK	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Materijalni troškovi	24,9	32,9	32,4	15,5	18,0	15,3	9,5
Traktorske usluge	16,0	15,01	13,43	22,76	39,3	14,6	—
Strane usluge	14,5	11,38	1,2	—	19,4	23,5	16,2
Amortizacija	3,0	6,73	8,7	—	20,8	13,8	7,0
Zemljarina	2,5	3,46	—	18,3	2,8	3,3	1,2
Osobni dohodak	15,0	12,41	16,9	17,97	18,8	15,3	23,8
Osiguranje	5,0	4,1	6,35	5,82	6,2	10,6	5,7
Opći i upravni troškovi	20,0	20,0	22,3	20,0	3,8	3,7	36,6
Ukupno u (000 din) ha	349,7	145,1	117,1	836,2	461,6	636,0	750,0 282,1
Plodovi I. klasa	35—69%	35—20%		95%	66,8	84,5—92%	
II. klasa	25—23%	25—55%	51,81	3%		4,5% 60.— din/kg	
III. klasa	10— 8%	10—25%		2%		3,5% 250.— din/kg	
Ukupno dohodak 1/ha u 000	921.—	126.—	1.461.—	5.614,4	1.706.—	990.—	1.500.— 596.—
Troškovi 1/ha	349.—	145.—	517.—	836,2	461.—	636.—	1.055.— 282.—
Čisti dohodak 1/ha	571.—	18.—	943.—	4.777,1	1.244.—	354.—	444.— 214.—
CK za 1 kg/din	11,65	29—	18,3	10,03	12,3	38,54	30.— 142,02
Prskanje voćaka u godini	10 × 4 ×	12 ×	12 ×	9 ×	4—5 ×	6—7 ×	2 ×
Đubrenje kg/ha	2.250.—	1.300.—	3.000.—	3.200.—	3.100.—	1.600	2.200.— 1.000.—
Razmak sadnje u m	10×10	10×10	razni	razni	razni	5×5	4,5×5 2,5×2

(P. S. Troškovi su obrađeni također i po tehničkim mjerama njege i drugim davanjima).

U sadašnjoj situaciji ne možemo u našoj republici i pored cca 7000 vagona jabuka, obezbijediti bar 1000 vagona ujednačene kvalitetne (prvoklasne) robe. Naša skladišta i trgovina nisu još u stanju da kvalitetno snabdiju potrošača voćem. Cijene su nestabilne, često za potrošača pretjerano visoke, kvalitet voća u praksi se još uvijek ne uvažava itd. I pored takvog stanja voće daje ukupno u FNRJ godišnje preko 60.000.000.000 dinara bruto dohotka. Voćarstvo je jedna od najunosnijih poljoprivrednih grana. Po hektaru daje od 3.000.000 do 5.000.000 dinara dohotka, što je 2—10 puta više od većine ratarskih kultura. (Voćnjaci obuhvataju 2,7% u FNRJ i 3% u NR Sloveniji od svih obradivih površina). Već postojeći voćnjaci mogli bi davati daleko više nego daju i to s manjim ulaganjima.

Ekstenzivnost našeg voćarstva unosi stihiju i nesposobnost u samu proizvodnju.

PROSJEK PROIZVODNJE VOĆA U FNRJ OD 1947—1960. GOD.

Vrsta	FNRJ	NR Slovenija	Ukupno voće — republike	
jabuke	19.440 vagona	6.968 vagona		
kruške	7.324 vagona	1.252 vagona	NR Srbija	53.839 vagona
šljive	62.080 vagona	668 vagona	NR Hrvatska	13.138 vagona
trešnje	4.010 vagona	687 vagona	NR Bosna i H.	15.022 vagona
breskve	2.200 vagona	311 vagona	NR Crna Gora	1.152 vagona
mašline	1.963 vagona	32 vagona	NR Makedonija	4.636 vagona
Ukupno:	97.971 vagona	9.918 vagona		

po godinama

(Izvor-statistički podaci)

Odstupanja od višegodišnjeg prosjeka prelaze 40—70% vrednosti, što ukazuje na intenzivno kolebanje prinosa i na ekstenzivnost proizvodnje voća. Novi voćnjaci nisu još došli do izražaja u povećanju proizvodnje, nego više u širinu — površinski.

Prije svega moramo imati u vidu slijedeće:

- da proizvodnja slabog voća osiromašuje proizvođača, potrošača i privredu,
- da je proizvodnja srednje kvalitete pod utjecajem nerentabilnosti, konkurencije, osobito u rodnim godinama,
- da proizvodnja voća visokog kvaliteta (čak po sortama) obezbjeđuje prođu rentabilnosti, manje je ovisna o fluktuacijama rodnih godina, manje ovisi o konkurenciji, sređuje odnose proizvodnje, potrošnje i izvoza.

Imajući u vidu daljnji razvoj naše voćarske proizvodnje i mogućnosti koje joj pruža zajednica, osvjetlit ću neke faktore koji utječu na ekonomiku i rentabilitet proizvodnje.

Te faktore možemo podijeliti na tri značajne grupe:

a — ekonomske, b — kadrovske, c — organizacijske.

Ad a) Ekonomski faktori odlučujući su od samog planiranja proizvodnje voća u širem ili užem smislu, kao i kroz čitav život voćnjaka. Među njih ubrajamo koncentraciju proizvodnje u područjima (centrima) gdje postoje najpogodniji ekološki uvjeti za gajenje, blizina tržišta, blizina dobrih komunikacija, mogućnost pune mehanizacije proizvodnje da bi mogli proizvesti velike količine ujednačene i visokokvalitetne robe. Koncentracija proizvodnje omogućava i racionalnije iskorištavanje vrste nužnih i skupnih postrojenja i organizacija, bez čega nema savremenog voćarstva i to: manipulativnih skladišnih prostora, hladnjača, mehaničkih radionica prerađivačke industrije puteva, vode, transportnih sredstava, naučne stručne službe, otkupnih stanica. Pored toga ona sređuje pitanje kvaliteta i rentabilnosti opskrbe, pitanja trgovine i konkurencije.

Ad b) Isto tako je specijalizacija proizvodnje jedan od najbitniji faktora za postizanje rentabilnosti. To pokazuju iskustva u svijetu pa i u našim specijaliziranim voćarskim pogonima. Voćarstvo je u tom slučaju jedina grana proizvodnje, ili kao glavna u kombinaciji sa drugom s kojom se podudara.

Specijalizirana proizvodnja omogućava puno korištenje kvalificirane radne snage i specijaliziranih stručnjaka, specijalnih strojeva i pomagala, maksimalnu njegovu voćnjaka, zainteresiranost radne snage i nagrađivanje rada po učinku. Pored toga, ona koristi druge mogućnosti, navedene kod centralizacije proizvodnje.

— Treći faktor je rentabilnosti proizvodnje, koju uvjetuju dva navedena faktora, kao i ostali elementi. Nećemo navoditi sve pojedinosti od osnivanja voćnjaka do njegovog krčenja, nego samo neke najvažnije: nagrađivanje rada po učinku, tj. kvalitetu i kvantitetu. U tom smislu morali bismo uvesti određene norme i vrijednosti, kao mjerilo za rad, obračunavanje proizvodnih troškova i rentabilnost proizvodnje.

Potrebno je težiti ka svođenju troškova rada i materijala na optimalne veličine. Istovremeno treba prilagoditi proizvodnju voćne i vrste i sorte prema vremenu i količini potražnje, mogućnosti konkurencije i mogućnosti osiguranja ručne radne snage.

Potrebno je tražiti mogućnosti racionaliziranja radova i koristiti najsavremeniju tehnologiju i opremu za poboljšanje proizvodnje. Smanjiti treba gubitke na objektivni minimum. Produkte moramo što bolje očuvati i pravovremeno ih plasirati, a manje vrijedne proizvode korisno preraditi.

KADROVSKI FAKTORI

Navodimo samo osnovne činioce koji posredno ili neposredno utječu na rentabilnost voćarenja, bez bližeg izlaganja, nivo spremnosti stručnjaka i njihovog rada u normalnoj intenzivnoj proizvodnji.

Dobro organiziran naučno-istraživački rad i prenošenje iskustava ovog rada putem službe za unapređenje proizvodnje neposredno u praksi mora biti stalan.

Proizvođači sami moraju omogućiti u svojim voćnjacima odvijanje naučno-istraživačkog rada, te moraju za svoje potrebe sami redovito utvrđivati efikasnost izvedenih tehničkih mjera, kako bi ispravljali greške i poboljšavali proizvodnju.

U voćnjacima, koji u odnosima na ostale kulture zapošljavaju gotovo najviše radne snage po jedinici površine, morali bismo imati samo kvalificiranu radnu snagu. Stručnjaci trebaju redovito osposobljavati praktičnim tečajevima kvalificirane radnike – voćare, i tako doprinosti racionalizaciji proizvodnje.

Svi koji su redovito zaposleni u voćnjacima morali bi biti i dobri orezivači, traktoriste i zaštitari, tj. poznavati sve rađove, kako bi bili maksimalno korišteni i kako bi bilo što manje zastoja u proizvodnji.

Prema tipu i potrebama proizvodnih jedinica, morali bi imati i izvježban stručni kadar koji je sposoban proizvoditi ili transportirati, prodati, čuvati u skladištima, ambalirati ili preraditi proizvedene plodove.

Ad c) Organizacioni faktori: Uvažavajući već iznesene faktore, organizacija voćarske proizvodnje iziskuje poznavanje i primjenu principa voćarske rajonizacije, za uspješno korištenje voćarskog plodoreda. Taj plodored moguće je, odabrati prema veličini površina, ekološkim uvjetima i proizvodnoj sposobnosti čitavog centra ili samog pogona. Različite voćne vrste imaju različiti vijek trajanja, različite zahtjeve na radnu snagu, podvrgnute su različitim kriterijima na tržištu, postavljaju specifične biološke zahtjeve itd. Ovaj faktor mora se odmah uključiti kod planiranja većih voćarskih centara u najboljim rajonima.

U pravilnom poslovanju i vođenju proizvodnje potrebno je ažurno knjigovodstvo i računovodstvo. Sva terećenja zadužuju se na posebnim karticama za svaki voćnjak kao cjelina (iste starosti, vrste i načina proizvodnje) pojedinačno. Jedino tako je moguće permanentno kontrolisanje rentabilnosti i intenzivnosti proizvodnje.

Organizacija korištenja strojnog parka i broj agregata, neposredno utječe na rentabilnost. Strojevi moraju biti maksimalno iskorišteni.

Na pogonu mora biti dovoljno stalne kvalificirane radne snage, po normativima intenzivne proizvodnje. Sezonska radna snaga dolazi u obzir samo u najvišim radnim »špicovima«.

Voćnjaci po vrstama i sortama moraju biti dimenzionirani, da ne dolaze u potrebi za radnom mašinskom snagom u međusobnu koliziju, i da ju iskorištavaju jednakomjerno.

Prije izvođenja tehničkih mjera, moraju se pravovremeno izvršiti sve pripreme terijala, provjeravanje ispravnosti strojeva i opreme, zaduživanje radne snage po radovima itd.).

Plasiranje i cijene voća ovisne su ne samo o samom kvalitetu proizvoda nego i o pravilno izvedenoj berbi, transportu, uskladištenju, pravovremenom upoznavanju tržišta, ponude i potražnje, pravovremenom ugovaranju prodaje itd.

Proizvođači se trebaju udruživati i ne samo zajednički nastupati i prodavati robu, nego i graditi postrojenja za zajedničko korištenje. Jedino tako je moguće srediti proizvodnju, trgovinu i potrošnju voća, a ujedno zadovoljiti kako potrošača tako i proizvođača.

IZVOZ VOĆA

Izvoz voća je značajan činilac za povećanje mogućnosti doprinosa k izravanjanju vanjskotrgovinskog bilansa naše privrede. Sa gledišta izvoza voća, Jugoslavija posjeduje takva područja ekoloških uvjeta, koji omogućavaju proizvodnju kvalitetne robe brojnih voćnih vrsta. Istovremeno je geografski položaj naše zemlje takav, da se nalazi odmah u blizini zemalja, koje su najveći uvoznici voća u Evropi.

Današnji izvoz skromnih količina voća, daje zajednici godišnje oko 4,5 milijarde deviznih dinara. Navodimo statističke podatke izvoza za 1958. i 1960. godinu:

artikal	god. 1958.		1959.		1960	
	tona	milijuni	tona	milijuni	tona	milijuni
Voće, svježe i suho (suho bez šljiva)	29.940	1.254,9	49.711	1.709,5	27.798	1.124,3
polu i finalne preradevine	26.013	1.300,1	23.175	1.301,8	21.667	1.335,8
suhe šljive	20.974	1.976,8	15.478	1.400,8	19.711	1.710,1
ukupno	76.927	4.531,8	88.364	4.412,1	69.176	4.160,2

Iza tabele je vidljivo sve jače opadanje vrijednosti izvoženoga voća u svježem stanju i pojačan izvoz — polu — i finalnih preradevina. U posljednje vrijeme izvoz je porastao više kod koštičavog voća (breskve, trešnje, kajsije, višnje) na kojem su zemlje uvoznice deficitarne. Kod šljiva izvoz veoma varira, jer se uvoz jača, samo tada kad kod uvoznika podbaci proizvodnja. Mogli bismo izvoziti mnogo više šljiva, kad bismo imali dovoljno debelog ploda i ranih sorata, što tako povećava izvoz jagodastog voća. Ovo je uvjetovalo poboljšanje transportnih sredstava, osobito povećanje broja hladnjača-kamiona i vagona. Osobito je traženo jagodasto voće u smrznutom stanju. Izvoz krušaka i jabuka sasvim je neznatan. Tome nije toliko uzrok velika proizvodnja samih država uvoznica, nego nedovoljna proizvodnja visokokvalitetnih sorata u većim količinama. Izvozu svježih šljiva konkurira kvalitetna šljiva iz SAD (Kalifornija).

Znatno bolje perspektive pokazuje u zadnjim godinama izvoz sušene šljive, što se pripisuje poboljšanju tehnologije sušenja i kvalitetu ambalaže. Ukratko, može se tvrditi da se poboljšao izvoz u pogledu vrijednosti robe. Sada izvozimo količinski nešto manje voća, ali po višim cijenama.

Da bismo osvijetlili vrijednost izvezenog voća, navodimo podatke o izvozu i ostalih produkata u milijunima deviznih dinara.

Proizvod	1958.	1959.	1960.
stoka i stoč. prerađ.	16.900	20.707	27.267
duhan	8.110	5.255	5.918
drvo i drv. prerađ.	19.772	20.489	22.813
motorna vozila i dr.	42	386	3.082
elektroteh. proiz.	323	412	231
mašinogradnje	2.711	2.829	2.928

Izvoz: (Godišnji izvještaj Savezne vanjsko-trgovinske komore FNRJ, 1960. g.) i statistika vanjske trgovine FNRJ.

Izvoz stoke nesrazmjerno je brže rastao od izvoza voća. Ovome nije uzrok samo velika potražnja mesa, nego i organizovanija i kvalitetnija proizvodnja kao i uvažavanje standarda kupaca. Mogućnosti izvoza voća na strana tržišta daleko su veća. O tome govore izjave i iskustva nekih izvoznih preduzeća u Sloveniji.

Na osnovu svojih zapažanja, analiza stranih tržišta i potražnja, tvrde da bismo mogli izvoziti barem 8 puta više voća, imajući u vidu sadašnji izvoz iz NR Slovenije od 3.500 tona. Prema tome u jugoslavenskom mjerilu postoje perspektive za cca 10.000.000 USA dolara voća za izvoz.

Ako analiziramo razvoj svjetske proizvodnje voća vidimo da se ona neprestano ne samo povećava u širenju tj. površinski, nego daleko više u povisivanju prinosa po hektaru, da se modernizira daleko brže nego naša, da se smanjuju proizvodni troškovi za 1 kg voća, a ujedno se kvalitet sve više poboljšava.

Međunarodna trgovina i konkurencija su se toliko pojačale, da moramo daleko brže i kvalitetnije sprovesti unapređenje i povećanje voćarske proizvodnje, i trgovine. U poslijeratnom periodu povisile su neke zemlje zapadne Evrope svoju proizvodnju po stat. podacima iz perioda 1952—1956. g. prema prijeratnoj (indeksu 1939. g. = 100) na indekse: Engleska 166, Zapadna Njemačka 164, Italija 177, Francuska 182, Danska 221, Holandija 244 itd. U tom periodu je proizvodnja FNRJ postigla indeks 116, a u NR Sloveniji 136. U količinskom pogledu proizvodnje i mogućnosti

izvoza najviše se popela susjedna Italija. Većina ovih proizvođača uporedo povećava potrošnju, pa i uvoz voća.

Izvoz zahtijeva određeno poznavanje međunarodnog tržišta: potražnju i ponudu, trgovinu, standarde, traži sposobne kadrove, kao i solidnost i kvalitet proizvodnje, stabilnost u snabdijevanju kupaca itd. Strana tržišta se osvajaju kroz niz godina, a ne iz godine u godinu. Zahtjevi stranih potrošača se kroz godine profinjaju, mijenjaju, rastu. Na ove pojave moramo kao izvoznici obraćati veliku pažnju. Standardi kvaliteta voća, transporta i ambalaže stalno se pooštravaju, pa ih trebamo upoznati i rigorozno primjenjivati.

Navodimo nekoliko cijena na stranim tržištima po pojedinim voćnim vrstama i artiklima u USA dolarima po toni. Cijene se odnose na godinu 1961.

Zimske jabuke i kruške 60–160 \$, breskve i marelice 85–95 \$, trešnje i ostalo rano voće 90 \$, crni ribizi, maline i jagode 400 \$ borovice 250 \$, zamrznuto jagodasto voće 200 \$. Ove cijene ukazuju na mogućnost uspješnog konkuriranja našeg voća stranim konkurentima, i uzimajući u obzir da je moguće sniziti proizvodne troškove, s pojačanjem prinosa po hektaru. Ovo potvrđuju činjenice u postizavanju vlastite cijene koštanja u intenzivnim nasadima u NR Sloveniji u visini: jabuka od cca 12 d (300 q/ha), krušaka od 17 d/kg (207 q/ha), bresaka 30,0 d/kg (250 q/ha), crnog ribiza 142,02 d/kg (2000 kg/ha) itd.

Razumljivo je zašto koči situacija u našoj zemlji izvozne mogućnosti. Rastuća potrošnja, preniska proizvodnja, a djelomično i nedovoljno organizirana trgovina voćem sa trkom za profitima, stvaraju umjetno stanje visokih cijena. Za izvoz je potrebno ulagati veće troškove i napore, nego za domaće tržište. Prikazujemo cijene voću u NR Sloveniji posljednjih 6 godina: (prosjeck) u d/kg.

Vrsta voća	1956.		1957.		1958.		1959.		1960.		1961.	
	otk.	pr.	otk.	pr.	otk.	pr.	otk.	pr.	otk.	pr.	otk.	pr.
jabuke	28	33	34	54	14	63	39	58	36	58	25–60	93
kruške	35	40		69	36	56	40	77	41	110	40–70	120
breskve				51			46		57	90	40–70	137
trešnje	49	59	31	54	27	51	35	73	46	82	40–60	136
šljive	34	39		50	27	57		43	32	84	20–30	50
kajsije				103		182		117		170		176

(odsjeck za cijene poljoprivrednih produkata kod Trgovinske komore NR Slovenije).

Tabela nam dosta jasno pokazuje mnogo sporiji porast otkupnih cijena nego što je slućaj s prodajnim cijenama za potrošaće. Ova razlika u rasponu od 250–400%, stvara se na putu posredništva od proizvođaća do potrošaća.

Iz ovih izlaganja moguće je zaključiti, da je naše voćarstvo sposobno konkurirati u cijenama na stranim tržištima, jedino onda ako povisi proizvodnju, kvalitet i ujednaćenost robe, te poboljša organizaciju trgovine.

Kao jaki izvoznici voća daleko su odmakli u susjednoj Italiji i Grćkoj, a isto tako u posljednje vrijeme u Španjolskoj i Turskoj. Iz Italije izvoze godišnje cca 30% ćitave proizvodnje jabuka i 20% krušaka. Iz Holandije preko 26% krušaka i 13% proizvodnje jabuka, naša zemlja izvozi ukupno jedva 5% ćitave proizvodnje. Pogrešno je mišljenje, da nije moguće izvoziti u rodним godinama. Dosadašnja iskustva potvrdila su ćinjenicu, da se i tada dobro prodaje voće, ali samo najboljeg kvaliteta i to po sortama. Nije ćudnovato da na tržištima Evrope u takvim godinama konkuriraju ćak i proizvođaći iz USA, Australije, Južne Afrike, Novog Zelanda, Argentine itd.

Navodimo zemlje–najjaće uvoznice našeg voća:

Na prvom mjestu je Zapadna Njemaćka (daleko najjaći), slijedi Austrija, Istoćna Njemaćka (neredovito), Švicarska, Holandija, manje Engleska, Ćehoslovaćka, Belgija, Poljska, Italija, SSSR itd.

U redoslijedu izvoza pojedinih voćnih vrsta, najviše se izvozi šljiva, zatim grožđe, kajsije, breskve, maline, trešnje, višnje, kupine, borovice, a u manjim kolićinama jagode, crni ribiz, orahove jezgrice a u veoma malim kolićinama jabuke i kruške.

U novije vrijeme pojavile su se nove poteškoće izvoza zbog formiranja zapadnoevropske privredne zajednice. Ova zajednica postavila je visoke carinske barijere za uvoz robe iz zemalja nečlanica ove zajednice. Za uvoz poljoprivrednih artikala postoje klauzule, koje određuju za uvoz iz zemalja nečlanica visoke carine, iz kojih se podmiruje viša proizvodna cijena artiklima u vlastitoj zemlji sa svrhom stimulacije svojih proizvođača, kao i sniženje cijena vlastitih artikala, za izvoz u ostale zemlje evropske zajednice. Ovaj pristrani način uvoza iz zemalja nečlanica prilično će pogoditi naš izvoz. Svejedno se nadamo, da će se naći neki aranžman koji će ipak omogućiti i daljnji izvoz naše robe na ova tržišta. Istovremeno pojavit će se sve veća konkurencija među samim zemljama nečlanicama za plasman na tržišta, evropske zajednice.

Smatram da je jedina mogućnost našeg voćarstva, da se još nadalje angažira na ovim za nas najvažnijim tržištima i osvoji nova i drugdje na istoku i to intenzivnijim povećanjem proizvodnje, kvaliteta, trgovine i prerade voća.

ZAKLJUČAK

Za povećanje prinosa i kvaliteta voća, poboljšanje trgovine, prerade i izvoza voća u našoj zemlji, potrebno je pristupiti asanaciji postojećih voćnjaka, ali samo onih koji su sposobni ostvariti rentabilnu proizvodnju.

Novo nasade osnivati na najboljim voćarskim tlima i najpogodnijim klimama, uvažavajući i udaljenost od tržišta, komunikacija, ključnih objekata za čuvanje i preradu voća.

Voćarstvo neka se razvija u određenim rajonima kao specijalizirana grana privrede.

Potrebno je ujediniti gledišta stručnjaka, pristupiti ka istraživanju ključnih problema širenja i intenzifikacije proizvodnje voća. Potrebno je uspostaviti prisniju vezu između naučnih ustanova i potreba proizvodnje i u tom smislu organizirati efikasnu službu unapređenja voćarstva. Proizvođači sami trebaju tu suradnju olakšati omogućavanjem postavljanja ogleda u njihovim voćnjacima. Voćnjake je potrebno redovito opskrbljivati najsavremenijim sredstvima i materijalom za proizvodnju (kemijska sredstva za zaštitu, gnojidbu, strojevi i ostala oprema itd.) U tom smislu neka se jače angažuje naša industrija, ili omogući nesmetan uvoz, jer će inače naši najsavremeniji zasnovani voćnjaci ostati kod opskrbljivanja na nivou od »prekjučer«. U voćnjacima je potrebno dobro sprovesti samo organizaciju radova, tehničkih mjera i racionalnog iskorištavanja radne snage i strojeva. Potrebno je uvesti zaduživanje određenim poslovima kvalificirane radne snage i stručnog kadra po sposobnosti, potrebama i odgovornosti. Sva nagrađivanja u proizvodnji plaćaju se po učinku.

Sva terećenja radom, materijalom i uslugama vrše se po posebnom knjigovodstvu, zaduživanja po voćnjaku. Ovo mora funkcionirati tako da je moguće u svako doba utvrditi stanje troškova proizvodnje, učinak strojne i ručne radne snage, izvođenje radova, uloženog materijala, nagrade za rad po pojedincu itd.

Proizvođači trebaju udruženo i zajednički nastupiti na domaćim i stranim tržištima. Jedino tako će biti u mogućnosti izgraditi sva potrebna postrojenja za spremanje voća, transport i manipulaciju voća za tržište, preradu i drugo, a ujedno opskrbiti se sposobnim stručnim kadrom za realizaciju proizvodnje. Nastup proizvođača na tržištu dovoljnim količinama solidne robe će regulirati postojeću stihiju u trgovini voća.

Naša industrija trebala bi što prije početi s proizvodnjom savremenije i estetskije ambalaže.

Za kvalitetni razvoj trgovine voćem i proizvodnje trebalo bi korigirati postojeće standarde za sorte voća i uskladiti ih s inostranim standardima u inostranstvu. Isto se odnosi i na standardizirane dimenzije za ambalažu.

Potrebno bi bilo organizirati solidnu »konjunkturu« imformativnu službu o stanju proizvodnje, cijena, potražnje i ponude, uvoza i izvoza voća ne samo na domaćim i nego i na stranim tržištima.

Izvoznici trebaju nastupati zajednički ili bar s jedinstvenim gledištima, zastupajući korist zajednice. Njihov bi rad morao biti solidniji, stručniji i elastičniji.

U svim granama privrede, koje tangiraju ili se uključuju u proizvodnju i preradu voća, trebalo bi povećati nivo stručnosti. Ovo se osobito tiče onih, koji se bave voćem na relaciji voćnjak-potrošač.

Ing. Dušan Modic
biotehnische fakultät, Ljubljana

DIE FAKTOREN, DIE DIE RENTABILITÄT EINER ORGANISIERTEN OBSTPRODUKTION UND – AUSFUHR BEEINFLUSSEN

ZUSAMMENFASSUNG

Zur Vergrößerung des Ertrags und der Qualität in der jugoslawischen Obstproduktion müsste man die Sanierung der schon angebauten Anlagen ausführen, die neuen Anlagen mit modernsten Methoden anbauen und die Rentabilität der Produktion immer in Auge behalten. Die Obstproduktion sollte man in Regionen mit den besten ökologischen und ökonomischen Bedingungen konzentrieren, sie spezialisieren und sie mit guten Fachleuten, mit modernster Mechanisierung und nötigen Wirtschaftsgebäuden versorgen. Jedenfalls müsste man auch die wissenschaftlichen Resultate mehr und schneller in die Praxis einführen. Weiter könnte man mit erhöhtem Arbeitseffekt, guter Arbeitsverteilung und besserer Ausnutzung der Maschinen und Geräte u. s. w. die Produktionskosten ziemlich ermässigen und gleichzeitig die Konkurrenzmöglichkeiten erhöhen.

Die Obstanlagen verlänger ständige und qualifizierte Arbeitskräfte.

Damit die Produzenten einen besseren und ständigen Einfluss auf den Obstmarkt hätten, müssten sie sich vereinigen, um so auf den Märkten vereint aufzutreten, somit würde im Obsthandel die Konkurrenz und die Analität des Obstes geregelt sein. Auf diese Weise hätten die Produzenten das Interesse zu produzieren und das Obst richtig und gut aufzulagern.

In den grösseren Produktionszentren müsste man auch auf obstverarbeitungs-möglichkeiten bedacht sein, um Obst schlechterer Qualität besser auszunützen.

Wegen guter Transportierung des Obstes und besseren Verkaufs desselben sollte man auf richtiges Manipulieren, Transportieren und Verpacken trachten, Hierzu muss bemerkt werden, dass auch das Personal dafür besonders spezialisiert werden müsste, Bezüglich Emballage wäre zu empfehlen bei uns billigere, mit internationalem Standarde ausgeglichene Packungsmaterialien und Typen einzuführen.

Es ist zu empfehlen, jugoslawische Qualitätsstandarde des Obstes mit denen des Auslandes auszugleichen, um beim Verkauf im Ausland sicherer auftreten zu können.

Der Konjunktur – und Informationsdienst sollte im eigenen Land und im Ausland verstärkt werden.

L I T E R A T U R A

Iz domačih izvora: 1) Smernice za nadaljnji razvoj sadjarstva v LR Sloveniji (Portorož. 1961, više autora). 2.) ADAMIĆ–GAVRILOVIĆ: Glavni problemi sanacije i obnove voćarstva Jugoslavije, sa naročitim osvrtom na jabuku i šljivu. (I. kongres polj. inž. i tih. FNRJ, Beograd 1957). 4) MODIĆ–ŠTARKEL, Intenzivni hruškov nasad Kmetijskega gospodarstva »Ptujsko polje«, prikaz proizvodnih stroškov za leto 1960 (Sad, vrt, vin., 1961, 2–4, str. 37–42) 5) MODIĆ D: Rentabilnost sadjarstva (Rkopsis 1957); 6) Indeks 1961–, 12 – Savezni zavod za statistiku; 7) Statistični godišnjak FNRJ 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, g.); 8) FIJAVŽ F.: Pregled potrošnje in izvoza sadja v LRS. Smernice za nadaljnji razvoj sadj. proizvodnje v LRS; 9) Godišnji izvještaj Savezne spoljnotrgovinske komore (Bgd. 1960); 10) Gospodarski vestnik trgovinske zbornice LRS, št. 5. 1962, št. 16. 1962. Iz stranih izvora: 1) P. G. De HAAS: Marktobstbau (Bayer, Lanwylg. Bonn–Münchnen Wien, 1957); 2) P. G. 3) HOLKENBÄUMER F.: Einsatz von Arbeit und Betriebsmitteln im Obstbau (Obstbau, 1953, Verlag, P. Parey); 4) HILKENBÄUMER F. und H. HEIBER.: Naturerträge, Erzeugerpreise und Geldumsätze ins Obstbau betrieben des Amtsbezirkes Meckenheim (Die Gartenbauwissenschaft, 3. Haft 2 1956 str. 250–259); 6) HILKENBÄUMER F.: Kalkulationen im Erwerbsobstbau (Verl. P. Parey, 1958); 7) Standardusation de fruits er legummers dans les pays de l'OECE (Publie p. l'agence Europ. de Prod. de l'OECE, 1960, 22.) 9) Die Bundesgartenschau Stuttgart 1961 (Der Obstbau).